

Csüllög Gábor* - Gulyás László**

A ROMÁN ÁLLAM TERÜLETI KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE I.*** KÖZÉPKORTÓL A ROMÁN KIRÁLYSÁG KIKIÁLLTÁSÁIG (1881)

*THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF THE ROMANIAN STATE
FROM THE MIDDLE-AGES UNTIL THE PROCLAMATION OF THE
FORMATION OF THE ROMANIAN KINGDOM*

ABSTRACT

European states are of various ages. The formation of the statehood of some of them took place in the Middle-Ages, and they have existed in dynastic relations, though in different ways, ever since. Others are young states which have become independent statehoods in the 19th and 20th centuries, either by breaking away from earlier states or by transforming their dependent and partial statehood in opposition to power politics. Such areas in Europe are the Balkan and Eastern-Europe, among whose young states Romania stands out because of the special historical development of its statehood and its territorial changes. The Romanian state became an independent European state over several historical periods, by building from several territorial bases, and through various kinds of political dependence, at the end of the 19th century. Later on, it grew its territory several times as a result of its peculiar 20th century politics. Until the end of the 19th century, it had consisted of two similarly structured but separate principalities: Wallachia and Moldova. The historical periods of the Romanian statehood basically correspond to the political processes dictated by the power states of the Balkan, Eastern- and Central-Europe, as its territory had shaped in their buffer zone.

1. Kialakító tényezők

Európa államai eltérő korúak, egy részük a kora középkorhoz kötheti államiságának megteremtését, még ha eltérő formákban, dinasztikus kapcsolatban élte is meg az azóta eltelt évszázadokat. Más részük fiatal állam, korábbi állami terekből kiszakadva, vagy függő, részleges államiságát alakította át a nagyhatalmi politikák függvényében önálló államisággá a 19-20. században. Jellegetesen ilyen térsége Európának a Balkán és Kelet-Európa, amelynek fiatal államai közül külö-

* Dr. PhD Csüllög Gábor egyetemi adjunktus ELTE TTK Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék

** Dr. habil Gulyás László c. egyetemi tanár (KE) egyetemi docens (SZTE)

*** A témát szerzőpárosunk három részből álló tanulmány sorozatban dolgozta fel. Jelen folyóirat számban (No18-19) közöljük az I. részt, a II. részt (1881-1916) a No21-es, míg a III. részt (1916-1920) a No22-es számban publikáljuk.

nösen kitűnik államiságának sajátos történeti fejlődésével és területi változásaival Románia. A román állami tér kialakulásának és változásának meghatározó történeti földrajzi tényezői az alábbiakban foglalhatók össze:

- a földrajzi tér adottságai, jellege
- az európai nagytérségek közötti köztes földrajzi helyzet
- az előbbieik között kialakult áramlási terek működése
- a korai koraszakban erős népesség-migrációs folyamatok
- a meghatározó kelet- és délkelet-európai kulturális terek kialakulása és a valósi terek rögzülése
- a korszakok birodalmi tereinek tartós érvényesülése és a domináns hatásirányok váltakozása
- a térséget alakító nagyhatalmi döntések

A román területi szerveződés a 19. század végéig két hasonló felépítésű, de elkülönülő fejedelemségből, Havasalföldből és Moldovából állt.¹ A két fejedelemség területe földrajzi vonatkozásban nem csak szomszédos, de hasonló felépítésű volt. Ezeket a területeket az alábbi módon definiálhatjuk:

- **Havasalföld (Wallachia)**

Az Olttól nyugatra eső része **Olténia**, míg keletre eső része **Munténia** – a Déli-Kárpátok és a Duna között terült el, jelentős része Duna menti síkság, a folyó mellett szűkebb árterekkel, kisebb része domb és hegyvidék, a Déli-Kárpátok külső hegyvonulataiból, illetve azok lealacsonyodó hegylábi felszíneiből áll. Az ártéri legelőktől a havasi legelőig tartó térséget a Kárpátokból a Dunába tartó folyók sűrű hálózata tagolja.

- **Moldva**

A Keleti-Kárpátok és a Dnyeszter közötti kiterjedt terület. Középső részén a Prut folyó gyűjti össze a Kárpátokból érkező folyók többségét. Ezt a térséget részben a lealacsonyodó hegyláncok, hegylábi felszínek, részben a folyók által felszabdalt dombságok alkotják. A Prut és a Dnyeszter között is sűrű vízhálózatú felszabdalt dombság található. Kiterjedtebb síkságok csak a déli részén jelentősek.

- **Besszarábia**

A Duna delta és a Dnyeszter közötti térség, a Podolói-hátság déli része és a tenger melléki síkság területe a 14. századtól lett a román fejedelemségek területe.

- **Dobrudzsa**

A Duna deltától délre eső a Fekete-tenger és a Duna közötti domb és rögvidék, mely részévé vált a Havasalföldi területi szerveződésnek.

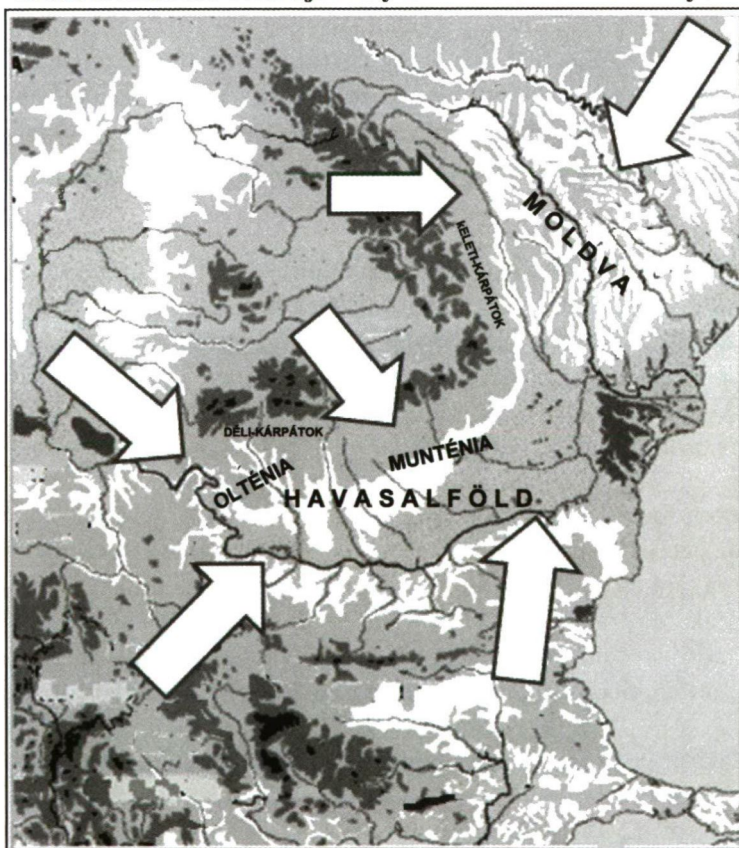
A Kárpátok, a Duna és Dnyeszter közötti terület földrajzi helyzete alapján tipikus köztes térség a Kárpát-medence, a Kelet-Európai-síkság és a Balkán-félsziget politikai és kulturális hatóterei között. Ez helyzet pedig a három irányból érkező hatásoknak való folyamatos kitettségét jelentett és jelent ma is.

Nagymértékben a földrajzi helyzet határozta meg a térbeli áramlások irányultságát és erősségét.² A térséget részben érintette a Közép-Európa és Kis-Ázsia között

kialakult téráramlás és migrációs zóna, de sokkal erőteljesebb hatású volt a Száva és a Duna vonalában húzódó észak-balkáni, amely a román fejedelemségek területén találkozott a Kelet-Európa és Kis-Ázsia közötti migrációs zónával. Ezek aktivitását és a migrációk irányát elsősorban a környező térségekben kialakuló nagyhatalmi terek határozták meg. A korábbi történeti korszakokban az áramlási vonalak találkozása és nagyhatalmi terek ellenhatása miatt a térség migrációs gyűjtőtérre vált, amelyben az első évezred végére kialakult kulturális terek fogták össze a különböző irányokból érkező népet. A kelet-római birodalom tagolódásában a térség a görög és latin nyelvhasználatot elválasztó vonal északi oldalára, míg a keleti és nyugati kereszténységet elválasztó vallási vonal esetében a bizánci liturgiájú, de ószláv nyelvű keleti oldal került.

Ehhez a részben ellentétes két kultúrtérhez való tartozásnak több érdekes következménye lett, egyrészt a latin nyelvűség a Magyar királysághoz való kapcsolódást hozta, másrészt az ortodox egyház a környező ortodox vallású szláv népséggel könnyítette az érintkezést.

1. ábra. A köztes földrajzi helyzet és a külső hatásirányok

Az Európa történetének egyik jellemző sajátossága birodalmi és helyi szerveződésű állami terek korszakonként váltakozó arányú megjelenése. Birodalmi, nagyhatalmi terek Európa áramlási súlypontjaiban és perifériáin jöttek létre. A birodalmak növekedése kitágította a térbeli áramlások hatóterét, alapvetően korábbi, helyi szerveződésű, különböző szintű állami tereket foglaltak el. Terjeszkedésük, érintkezésük alapvetően csökkentette a kisebb államok számát, felbomlásuk, viszályozódásuk pedig újabb kis államok kialakulását hozta. Ugyanakkor a köztes helyzetű térségek – köztük a részben két kultúrtérhez tartozó és a keletről érkező áramlásoknak kitett két fejedelemség – általában kevésbé volt alkalmas a tartós állami szerveződés önálló és gyors kialakulására.

Területük több évszázadig volt a római, kelet-római birodalom előtere, majd részben a bolgár birodalom része, a középkor folyamán pedig Bizánc, a Magyar Királyság és a mongol, majd orosz térség közötti függő térség. Majd a 15 – 19. század között az oszmán birodalom pereme lett, meghatározó függőséggel, majd bár ez a függőség megmaradt mégis a Habsburg az oszmán és az orosz birodalom közötti ütköző zónává vált.³ A két fejedelemség kialakulása és léte alapvetően függött a nagyhatalmaktól.⁴ A fejedelemségek politikája, bár sok tekintetben erős függésben volt, mégis már a kora századokban is jól ki tudta használni a birodalmak hatóerejének csökkenést, vagy egymással szembeni ütközésüket, különösen komoly sikerrel tudta befolyásolni a 19. század végi és a 20. századi nagyhatalmi döntéseket.

2. A korszakok

A román állam több történeti perióduson keresztül, több területi bázisból építkezve, különböző jellegű politikai függéseken keresztül a 19. század végén érte el a független európai állam szintjét, majd sajátos 20. századi politikájával többször növelte állami terének kiterjedését, a 19. század végéig két hasonló felépítésű, de elkülönülő fejedelemségből, Havasalföldből és Moldovából állt.⁵ A román államiság történeti szakaszai alapvetően igazodtak a balkáni, a kelet-európai és a közép-európai térség nagyhatalmak által diktált politikai folyamataihoz, mivel ezek ütközőterében formálódott területisége. Államiságának története két fő szakaszra osztható, az önálló államiság előtti különböző függőségben szerveződő fejedelemségek időszakára és az 1878 után, a nagyhatalmak által önállónak elismert román állam korszakára.

A hosszabb korszak mindenképpen az első, mintegy 8 évszázadot ölel át és a politikai tér alakítása szempontjából, az előzményekkel együtt több szakaszra osztható:

- 1. szakasz: 8-12. század: vitatott gyökerek, a népesség keveredése, a korai szerveződés
- 2. szakasz: 12-15. század: a területi rögzülés és szerveződés korszaka – a Magyar Királysághoz kötődő hűbéres fejedelemségek

- 3. szakasz: 15 -19. század eleje: az oszmán hűbéresség korszaka
- 4. szakasz: 19. század eleje -1878: az elszakadás korszaka
- 5. szakasz: 1878/81-1918: az első független román állam, majd a Román Királyság korszaka

2.1. Az 1. szakasz (8 -12. század) jellemzői

A romanizáció gyenge formái előtérí hatásként jelentek meg Havasalföldön. Valójában a későbbi Erdély területén rövid ideig létező Dáciát az Olttól nyugatra keskeny korridor kötötte össze a Duna jobb partján kialakított Moesia provinciával. A 4. századra már jelentős számú „barbár” népesség gyűlt össze a provincia határán, amely a hunok európai megjelenésével csak fokozódott. A következő évszázadokban szinte minden meghatározó kelet felől érkező nép megfordult a Kárpátok déli és keleti előterében: a gótok, majd gepidák rövid idejű területiséget is kiépítettek.

Őket követte ebben a bolgár-török népesség, a 7. században a Dunai Bolgár Kánság jön létre a térségben, a bolgár jelenlét a 9. századig fennmarad, majd uralmuk a Dunától délre helyeződik át. A 6 – 8. században a bolgárok és szláv népesség bevándorlása következtében megélénkül a belső balkáni migráció is megindul a wlachok észak felé húzódása. Amelyet a 9-12. században újabb keletről érkező népességáramlás követ. A Kárpát-medencébe benyomuló magyarokat a Kárpátokig követik a besenyők és a kunok, közben átkelnek a Dunán a wlachok. Jelentős változást hoz a 11. század eleje. Bizánc mellet megszilárdul a bolgár állam, kialakul és dominánsa válik a Magyar Királyság, nyugatabbra létrejön a Horvát Királyság és szerveződni kezd a szerb fejedelemség. Ezzel mind nyugati és mind déli irányban lezáródtak a migrációs pályák, ezzel szemben keletről továbbra is erőteljes a népességáramlás nyoma.

A keletről és a Balkánról érkező népesség feltorlódása, helykeresése egészen a 12. századig tartott. Elrendeződésük azonban nem tömbszerű területfoglalásban történt, mivel erőteljes vertikális és horizontális keveredés zajlott, a funkcionális területhasználat (földművelés, folyó menti legeltetés, hegyvidéki legeltetés, kézművesség, kereskedelem, katonáskodás stb.) eltérő igényei szerint. Az erősebb katonai szerveződések alá tagozódtak be a kevésbé erős érdekérvényesítésű népcsoportok, sok forrás szerint a térség meghatározó vezető rétege a kun volt⁶.

A különböző eredetű és funkcionális népcsoportokat a közös területiség és a latin nyelvhasználat, valamint az egyre inkább előtérbe kerülő ortodox egyház területi identitása szervezte sok-sok lazán összefüggő kisebb vajdaságot, kenézséget hasonló jellegű területi és kulturális egységbe. Erre a laza, de már rögzült és társadalmilag differenciált szerveződésű térségre a 12. századtól egyre erőteljesebb befolyást épített ki a birodalmi területiséget kialakító Magyar Királyság.

2.2. A 2. szakasz (12-15. század) jellemzői

A 10. század első felében komoly katonai és politikai súllyal megjelenő Kárpát-medencei magyar szerveződés a 11. században létrehozta a Magyar Királyságot. Az új állam erőteljes területi szerveződésbe kezdett. Beépítette a volt frank-morva befolyású területeket, a szláv népességű Dráva – Száva közét, majd különböző megoldásokkal a bolgár uralmú területeket a Maros és a Temes mentén. Ezután Erdőelve, a későbbi Erdély következett.⁷ A század végére kiépültek a különböző funkciójú téregységek, amelyekben a királyi vármegyék, a királyi területek mellett komoly szerepet kaptak a dukátusok és a tartományi funkciójú területek Szlavónia és Erdély. Végül pedig a Horvát Királyság kerület a magyar korona uralma alá.

A 12-13. században a birodalmi struktúrát erősítette az előterek, a hatalmi függésbe vont területek kiépítése. Délen a Száva jobb oldali mellékfolyói mentén szerveztek bánságokat és a Duna mentén erőrendszert építettek ki, míg a Kárpátok előterében a megszilárduló, de még megosztott latin nyelvű bojárságokat vonták be a hűbéri függésbe. Lényegében a megszilárdult nagyhatalmi Magyar Királysághoz való funkcionális kapcsolódás, a magyar politika támogatása indította el széttagoaltság megszüntetését és egy összefogó hatalmi rendszer a fejedelemség kialakítását.

Olténia jelentős ideig mint Szörényi Bánság⁸ közvetlenül a Magyar Királysághoz tartozott. Munténiában pedig már a 13. században erőteljesebb szerveződés jött létre, mint Moldvában. A 14. században az erősödés önálló politikai törekvésekre ösztönözte a munténiai politikát. Ez egybeesett azzal, hogy az új magyar dinasztiák figyelme kelet felé csökkent és az Arany Horda befolyása, ereje is visszaszorult, ami egyrészt Moldva szilárdabb kialakulásához, másrészt a Havasalföldi fejedelemség önállósodási törekvéseihez vezetett.

A 14. század elején Basarab vajda⁹ volt az, aki a magyar királlyal I. Károllyal szembeszállt és lényegében egyesítette Olténiát és Munténiát, létrehozva a Havasalföldi Fejedelemséget. Önmagát nagy vajdának nevezte és az egységbe szervezett vajdaságának területét kiterjesztette a Dnyeszterig, ezt a területet az ő hódítása kapcsán kezdték el Besszarábiának nevezni. Innentől kezdve a „nagyvajda” fogta össze a fejedelemséget és a belső és külső politikai erőviszonyok szerint próbálta alakítani viszonyát a magyar királlyal. Összességében azonban a függőség fennmaradt, hol a vajda személyében, hol a fejedelemség összetartása érdekében.

A Moldvai Vajdaság megszerveződése hosszabb folyamat volt, bár az Árpád-ház utáni dinasztiák (vegyes-házi királyok kora 1301-1526) esetében egyre kevésbé volt fontos a keleti térség, mégis a Magyar Királysághoz kötődik Dragos révén az első moldvai államiság, amely valószínűleg magyar őrgrófságként jött létre a 14. század elején. Az utána következő vajdának már a Lengyel Királysággal is számolni kellett. Stefan¹⁰ vajda volt az aki megerősítette a moldvai államot és a környező nagyhatalmakkal szemben megpróbált önálló maradni. De ebben a folya-

matban a törökkel került szembe és amikor a lengyel hűbéresség révén sem kapott segítséget kiegészített a törökökkel. Moldvában hosszabb ideig tartott az ortodox egyház egyeduralmának kialakulása a római katolikus egyházzal szemben, paradox módon ez a katolikus lengyel király hűbéruraságának idejében jött létre. Dobrudzsában, amely nevét egyik uralkodójáról kapta¹¹, a 14. században alakult ki rövid idejű egység, ezután azonban igen hamar oszmán török uralom alá került.

A két fejedelemségnek nem csak földrajzi jellege volt hasonló, de a 15 századra kultúrája, nyelvhasználata, társadalma és politikai felépítése is hasonló vált. A nagy vajda uralkodott a bojárok felett, bíró, törvényhozó és a hadsereg vezetője is volt egyben, A hadsereget s hadra hívott felfegyverzett parasztok, nemesek és kereskedők alkották. A döntéseket pedig a bojárokból és a főpapokból álló uralkodói tanácson hozták.

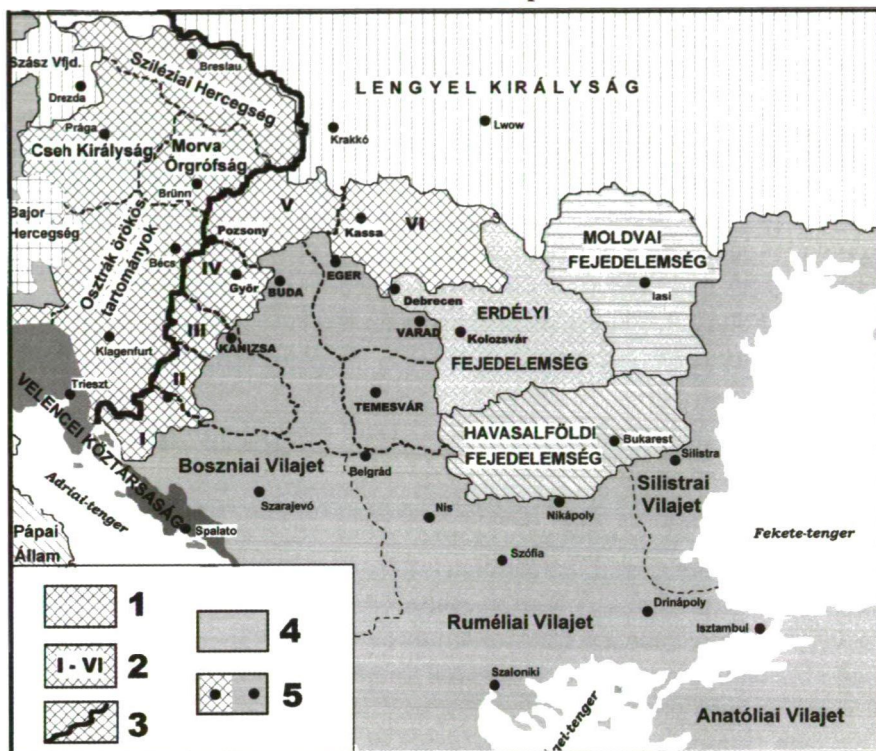
2.3. A 3. szakasz (15 -19. század eleje) jellemzői

A 14. század végén már a két vajdaságot is elérték az oszmán balkáni politika következményei. A 15. századi gyors török terjeszkedés, az erőteljes katonai csapások a bolgár, bizánci, szerb hatóterületek fokozatos elfoglalása, majd az oszmán katonai területi struktúra, kiépítése már közvetlen hatással volt a térség politikai átalakulására. A folyamatok a Magyar Királyságot is balkáni politikájának aktivizálására késztették, de a magyar uralkodók szándéka a balkáni szerepvállalásra az évszázad folyamán nem volt elég határozott.

Leginkább Hunyadi János tevékenysége volt jelentős a Balkán történetére, de az ő szövetségi politikája sem volt mindig következetes. Változó szövetségei, győzelmei és vereségei komolyan befolyásolták a román nagy vajdák fennmaradásra törekvő politikáját.¹² Az oszmán sikerek, hódítások, Hunyadi Mátyás utódainak gyengesége, és az oszmán hatalomnak az átmeneti gyengülés utáni újbóli megerősödése egyre inkább a hűbérúrváltás felé terelte a vajdákat.

Az hamar kiderült számukra, hogy az oszmán katonai hatalom ellen önmagukban kevés sikerrel léphetnek fel, viszont vazallusként, oltalmuk alatt, megfelelő kompromisszumokkal töretlenül megőrizhetik eddigi államiságukat és szerepet kaphatnak a térség folyamataiban, sőt a politikai erőviszonyok alakulásától függően lehetőség nyílhat az önállóság elérésére. Bár az Erdélyi Nagyfejedelemség létrehozása oszmán függésben közvetlenül nem kedvezett céljaiknak, mégis annak a Magyar Királyságtól való leszakítása, a hasonló oszmán vazallusság több teret ígért törekvéseiknek. Azonban az erdélyi fejedelmek közép-európai irányultságú, a Magyar Királysággal azonos szerepű politikája révén Erdély megerősödött és mint fontos egyensúlyi szereplőre a törököknek nagyobb szükségük volt rá, mint egy nagykiterjedésű egységes román fejedelemségre. Ennek következtében a megerősödő egyesítési célokat egyedül csak Vitéz János tudta katonailag megvalósítani rövid uralma idején.¹³

2. ábra. A román fejedelemségek az Oszmán Birodalom peremeként a 17. század közepén

1. A Habsburg Birodalom területe;
2. A Magyar Királyság főkapitányságai;
3. A Német-Római Császárság határa;

4. Az Oszmán Birodalom területe;
5. Központok

A 16. század közepére világossá vált, hogy az oszmán terjeszkedés fő iránya a közép-európai Duna-völgy, legfőbb ellenfele a Habsburgok birodalma. Ennek a politikának a következménye volt, hogy a törökök Kelet-Európa irányába – ahol az ellenható hatalom a mongolok után a Lengyel Királyság, majd az Orosz Cárság lett – a közvetlenül megszállt dobrudzsai, tengeri partvidéki területek mellett vazallusi függőségbe kényszerített államokból egyfajta előteret hoztak létre, ilyen volt a Havasalföld, Moldva, és Krimi Tatár Kánság. Ezek megőrizték korábbi politikai felépítésüket, fejedelmeiket saját maguk választották, azonban uralmukhoz a szultán jóváhagyására volt szükség és rendszeres évi adót kellett fizetniük az oszmán államnak. Hadsereget tarthattak, hadjáratokat vezethettek, de csak a porta engedélyével és céljainak megfelelően, egyes térségekben a török hadsereg tartósan állomásozott, illetve hadjáratokhoz felvonulhatott, így a fejedelemségek külpolitikája is csak a török érdekek szerint alakulhatott. A vazallusi helyzet alávettettebb volt mint a 14-15. századi magyar államtól való függőség, mivel a török hatalom erősebb volt, mégis messze több lehetőséget kínált az államiságra, mint a birodomba beépített és felszámolt bolgár és szerb állam esetében.

Összességében a következő évszázadok folyamatai azt mutatják, hogy a hűbér-úrváltás kedvező volt a román államiságra. A külső hatalom biztosította az államiság kereteit, és az általa fenntartott és elismert a belső hatalom pedig az államiság folyamatos működését és területvédő funkcióit. Ezek az államok a törökök számára fontos feladatokat láttak el, egyrészt a térbeli áramlások és a külső hatalmak hatásainak a szűrését, másrészt egymás sakkban tartását. Változást és az érdekegyezség gyengülését a török terjeszkedés 17. század végi megtorpanása,¹⁴ a Habsburg és az orosz birodalom megerősödése, balkáni politikájuk aktivizálódása, majd a napóleoni korszak következtében a francia és angol külpolitika komolyabb beavatkozása hozott.¹⁵ Mindezek a törökökkel való viszony átértékelésére és új szövetségesek keresésére készítették a román fejedelemségek politikai elitjeit, ezzel pedig ismét előtérbe került az egységesítés és az önálló államiság megvalósításának célja.

2.4. A 4. szakasz (19. század elejétől 1878-ig) jellemzői

A 18. század végétől komoly külső nyomás alá kerültek a fejedelemségek, sőt a függőség ellenére fontos védernyőt jelentő török birodalom politikája is kezdett megváltozni. A hódítások megszűnése, belső válságokat, a peremi területek pasáinak önállósodási törekvéseit és az erre reagáló keményebb belső politikát megvalósító portai válaszokat hozott. A törökök számára egyre fontosabb vált a Balkán, komoly változtatásokat hoztak, egyrészt szorosabbá fonták hatalmi rendszerüket, átformálták a területi közigazgatást, több és kisebb vilajeteket alakítottak ki, másrészt igyekeztek engedményeket tenni a napóleoni háborúk után aktivizálódó görög, szerb és bolgár törekvéseknek.

Ezeket azonban a 18. század végétől egyre határozottabban támogatta balkáni útvonalak és főleg a boszporuszi átjáró megszerzésének érdekében a területileg jelentősen gyarapodó orosz hatalom. Oroszország a 18. században vált igazán komoly riválisává az oszmánoknak. Az ütköző terület a Fekete-tenger partvidéke és a Krím-félsziget volt, de hamarosan megjelentek az oroszok a Kaukázus térségében is. A kiújuló orosz török háborúk (1768-1774, 1806-1812) már Besszarábia, Moldva és Havasalföld területét is érintették.¹⁶ Ezen a ponton a románok által lakott területeket érintő két fontos területi változást kell rögzítenünk:

- Az 1768-1774-es török-orosz háborút lezáró 1774. július 21-én aláírt kücsük-kainardzsi béke egyik területi következménye az lett, hogy a Habsburg Birodalom 1775-ben a konstantinápolyi konvenció aláírása után annektálta Bukovinát.
- Az 1806-1812-es török-orosz háborút lezáró 1812. május 6-án aláírt bukaresti békében Oroszország magához csatolta Moldvának azt a részét, amely a Prut és a Dnyeszter közé esik. Ezt a területet az oroszok ettől kezdve Besszarábiának nevezik. Nevezéktani vitaként itt kell rögzítenünk, hogy a román történészek szerint az 1812-ben elcsatolt moldvai területeknek csak a legdélibb szegletét hívták korábban Besszarábiának.¹⁷

A török, az orosz és a Habsburg¹⁸ nagyhatalmi érdekek közé kerülő román fejedelemségek ekkor kezdték kialakítani a nagyhatalmi érdekek közötti lavírozást, a területgyarapítás támogatásáért ígéreteket téve a külső hatalmaknak, elsősorban az oroszoknak (Besszarábiáért) és az osztrákoknak (Erdélyért), ugyanakkor a függetlenség felé mutató engedményeket kértek a török politika támogatásáért. Alapvetően három cél fogalmazódott meg a román politikában a 19. század közepére:

- a függetlenség elérése,
- a két fejedelemség egyesítése
- és a román nyelvűek lakta területek egyesítése.

A 19. század második felének folyamatai, a nagyhatalmi térosztás megújítása, az olasz és a német egység következtében új szereplők és érdekek jelentek meg a politikai küzdelemben.¹⁹ A románság számára kedvező volt a török hatalom belső válsága, külpolitika gyengülése, a görög függetlenség kikiáltása, a szerb autonómia, Montenegró függetlensége.²⁰ Az 1850-es években a folyamatok felgyorsultak. A krími háború utáni béketárgyalásokon a korábban is komoly támogatást nyújtó francia politika kiállt a román fejedelmek egysége mellett.

Itt jegyezzük meg, a krími háborút lezáró párizsi békeszerződés egyik rendelkezése kedvező volt a román fejedelemségek számára: Dél-Besszarábiát – melyet a cári Oroszország 1812-ben szerzett meg – Moldvához csatolták. De Besszarábia középső és északi része továbbra is az orosz állam keretei között maradt.

Miután 1857-ben a románság különböző gyűléseken kinyilvánította egyesülési szándékát 1858-ban Párizsi Konferencia²¹ köztes megoldást hozott, létrehozva Moldva és Havasalföld Egyesült Fejedelemségeit, két uralkodóval, két kormánnyal és két nemzetgyűléssel, viszont nem tiltotta meg, hogy a két uralkodó ugyanaz a személy legyen. Így 1859-ben megtörtént a két fejedelemség egyesülése perszonálunióban (amelybe beletartozott Dobrudzsa északi része is): 1859. január 5-én Moldvában, január 24-én pedig Havasalföldön megválasztották Alexandru Ioan Cuza-t uralkodónak. Az újra szerveződő államiságnak fontos bázisa maradt a korábbi lokális területi struktúra, amely akadálytalanul működött és fejlődött az évszázadok alatt. 1861-ben a török is elismerték a perszonáluniót.

1866-ban Cruza lemondása után I. Károly néven Hohenzollern Sigmaringen Károly lett az uralkodó. Az új állam a nemzetközi politikai életben már független államként viselkedett (bár hivatalosan még mindig török fennhatóság alatt volt) Ennek egyik legfontosabb jelzése az alkotmány bevezetése volt. Azonban a függetlenség eléréséhez ekkor még kevés volt a diplomácia, az 1876-as új török alkotmány nem változtatott az ország függésén, így a katonai lépések kerültek előtérbe. Az oroszok által támogatott balkáni felkelések az oroszok felé fordították a román politikát. 1877 áprilisában kitört az újabb orosz – török háború, amelybe az első időszak orosz ellenkezése után a románok is beléptek és komoly csapások mértek a Duna menti török védvonalra.²²

1878-ban a török kapituláció után San Stefánó-ban, majd Berlinben²³ alakították ki a Balkán új állami tereit.²⁴ Ez a rendezés több ponton is érintette a román

államot. A legfontosabb, hogy elnyerte teljes függetlenségét. Emellett két fontos területi változást kell rögzítenünk.

- A román államnak át kell adnia Oroszországnak Dél-Besszarábia három megyéjét, úgymint Bolgrad, Cahul és Ismail megyéket.²⁵ Ez a terület ugyanaz a terület volt, melyet a Moldvai Fejedelemség az 1857-es párizsi békeszerződésben kapott meg. Gyakorlatilag Dél-Besszarábiát a román fejedelemség a 19. század folyamán kétszer (1812 és 1878) veszítette el.
- A román állam megkapta Bulgáriától Dobrudzsát, Konstanca kikötőjével együtt. Bukarest a területet a lehető leggyorsabban megpróbálta a román államba integrálni. Jól mutatja ezt, hogy 1878. november 25-én már ki is nevezték a dobudzsai tisztviselői kar új tagjait.

A függetlenség elnyerésével és Dobrudzsza megszerzésével fontos román célok teljesültek. De messze volt még a román nacionalizmus végső célja, azaz a románok által lakott valamennyi terület egyesítése.²⁶ Miután három európai nagyhatalom (Németország, Anglia, Franciaország) 1880. február 20-án elismerte Románia függetlenségét, a román politikusok az államforma megváltoztatásával is növelni akarták államuk tekintélyét. Ezért a bukaresti parlament 1881. március 26-án azt a döntést hozta, hogy fejedelemség helyett ezentúl királyságnak kell nevezni a román államot. Ezzel megszületett a Román Királyság, melynek első ünnepélyes aktusára 1881. május 10.-én került sor, amikor a bukaresti Bazilikában Károly fejedelmet Románia királyává koronázták.²⁷

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csüllög Gábor (2008): Az európai áramlási terek hatása a Kárpát-medence területi tagolódásának történeti folyamatára. In: Reményi P. – Szabó A. (szerk.): A nagy terek politikai földrajza. PTE TTK Földrajzi Intézet KMBTK, Pécs. 334-341. old.
- Csüllög Gábor (2010/a): Birodalmi térszerkezetek a Kárpát-medencében. In: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok V. évfolyam 1-2. szám. 181-186. old.
- Csüllög Gábor (2010/b): Áramlási terek és régiók a magyar állam történetében. In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei II. évfolyam 2-3. szám (No. 3-4.) 2010. 233-242. old.
- Diószegi István (1967): Klasszikus diplomácia, modern hatalmi politika. Gondolat Kiadó. Budapest. 273-276. old;
- Djuvara, Neagu (2010): A románok rövid története. Koinónia Kiadó. Cluj-Napoca.
- Durandin, Catherine (1998): A román nép története. Maecenas Kiadó. Budapest.
- Gulyás László (2012): Küzdelem a Kárpát-medencéért. Regionalizáció és etnoregionalizmus, avagy a nemzeti és nemzetiségi kérdés területi aspektusai Magyarországon 1690-1914. Kárpátia Stúdió. Budapest. 208-216. old.
- Kennedy, Paul: A nagyhatalmak tündöklése és bukása. Akadémiai Kiadó. Budapest. 111-138. old

- Kocsis Károly (2007): Territory and Boundaries of States. In: Kocsis, K. (eds.): South Eastern Europe in Maps. Geographical Research Institute Hungarian Academy of Sciences Budapest. 26-37. old.
- Kovács Péter (2012): A Duna, mint közép- és délkelet-európai geopolitikai tengely. In: Mediterrán és balkán Fórum VI. évfolyam 1. szám. 2-10. old.
- Matúz József (1990): Az Oszmán Birodalom története. Akadémiai Kiadó. Budapest. 132-166. old.
- Nagy Miklós Mihály (2009): Az Osztrák-Magyar Monarchia geostratégiai és katona földrajzi kényszerei. In: Közép-Európai Közlemények II. évfolyam 2-3. szám 2009/2-3.. No.4-5. 31-40. old.
- Pándi Lajos (1997): Köztes-Európa (Térképgyűjtemény). Osiris Kiadó, Budapest.
- Raffay Ernő (1989): A Vajdaságtól a birodalomig. Az újkori Románia története. JATE Kiadó. Szeged.
- Raffay Ernő (2011): Balkáni birodalom. Nagy-Románia megtremtése 1866-1920. NagyMagyarország Könyvek. Budapest.
- Romsics Ignác (1998): Nemzet, nemzetiség és állam. Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században. Napvilág Kiadó. Budapest.
- Trócsányi Zsolt-Miskolczi Ambrus (1992): A fanariótáktól a Hohenzollernekig. ELTE-BTK. Budapest.
- Taylor, A.J.P. (2000): Harc a hatalomért. Európa 1848-1918. Scolar Kiadó. 311. old.

JEGYZETEK

1. A középkori román történelemről lásd Durandin, Catherine (1998): A román nép története. Maecenas Kiadó. Budapest. 44-62. old.
2. Csüllög G. (2008): Az európai áramlási terek hatása a Kárpát-medence területi tagolódásának történeti folyamatára. In: Reményi P. – Szebényi A. (szerk.): A nagy terek politikai földrajza. PTE TTK Földrajzi Intézet KMBTK, Pécs, 2008. 334-341 old.
3. A korszakról lásd. Trócsányi Zsolt-Miskolczi Ambrus (1992): A fanariótáktól a Hohenzollernekig. ELTE-BTK. Budapest. 12-74. old.
4. N. Djuvara (2010): A románok rövid története. Koinónia Kiadó, Cluj-Napoca, 2010. 328 old. Neagu Djuvara román történész szerint: „Kiemelném végül szomszédaink hatását a román államok kialakulására vagy a román nemzet létrejöttére. Népünk sorának alakulásában rendre vagy egyazon időben szerepet játszottak a bolgár cárság, a bizánci birodalom, a magyar királyság, utóbb a szerb vajdaságok, a lengyel királyság, a török birodalom, legvégül az oroszok is.”
5. Durandin, Catherine (1998) 87-102. old; Trócsányi Zsolt-Miskolczi Ambrus (1992) 75-119. old.
6. Djuvara, Neagu (2010): A románok rövid története. Koinónia Kiadó, Cluj-Napoca, 2010. 328 old. Neagu Djuvara román történész szerint: „A besenyők és a kúnok például háromszáz ötven évig tartották uralmuk alatt a Kárpátoktól keletre és délre

első területünket, és a 13-14. század fordulóján az első román államszerveződés, Havasalföld (Țara Românească) éppen a szomszédaink által addig „Kúnország”-nak nevezett földeken jelent meg. Igyekszem majd kimutatni, miért vélem úgy, hogy mindmostanáig nem számoltak eléggé a turáni összetevővel. Mindenesetre román népről csakis ezt a sokrétű keveredést és a románnak mondott nyelv kialakulását követően beszélhetünk.”

7. Csüllög Gábor (2010/a): Birodalmi térszerkezetek a Kárpát-medencében. In: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok V. évfolyam 1-2. szám 2010. 81-186 old.
8. Csüllög Gábor (2010/b): Áramlási terek és régiók a magyar állam történetében. In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei II. évfolyam 2-3. szám (No. 3-4.) 2010. 233-242 old.
9. I. I. Basarab 1310-1352? Havasalföld fejedelme
10. A Moldvai Fejedelemség első jelentős európai súlyú uralkodója, valódi államteremtő Stefan cel Mare (kb. 1433 – 1504) vajda volt. Harcolt a törökökkel, amihez lengyel segítséget is kért. Majd végül kiegyezik I. Bajaziddal és a törökök adófizetője lesz.
11. Dobrotici (1354 – 1386)
12. Mircea cel Bătrân (uralkodott 1386 – 1394 és 1397 – 1418) Havasalföldi fejedelem, uralkodása alatt volt a legnagyobb kiterjedésű a középkori Havasalföld, többször támogatta a törökök elleni szövetséget.
13. Mihai Viteazul (1558–1601) akit a román történészek a három román fejedelemség egyesítőjének tekintenek, bár ez nem volt állami keretű, csak katonai foglalású és igen rövid ideig tartott (1600-1601). 1593-ban csatlakozott a Szent-Ligához, 1594-ben megtámadta a török erődöket, a háború tönkretette a fejedelemséget, ezért 1597-ben békét kötött a szultánnal. 1599-ben legyőzte Báthory András erdélyi fejedelmet, majd 1600-ban a moldvai uralkodót is.
14. Erről bővebben lásd Matúz József (1990): Az Oszmán Birodalom története. Akadémiai Kiadó. Budapest. 132-166. old.
15. A korszakról lásd Kennedy, Paul: A nagyhatalmak tündöklése és bukása. Akadémiai Kiadó. Budapest. 111-138. old
16. 1768-1774, a békekötésben az oroszok kiűritették a megszállt román fejedelemségeket, de megkapták a fekete-tengeri kijáratot.
17. Djuvara, Neagu (2010) 200. old.
18. Nagy Miklós Mihály (2009): Az Osztrák-Magyar Monarchia geostratégiai és katonai földrajzi kényszerei. In: Közép-Európai Közlemények II. évfolyam 2-3. szám 2009/2-3.. No.4-5. 31-40. old.
19. Kovács P. (2012): A Duna, mint közép- és délkelet-európai geopolitikai tengely. In: Mediterrán és Balkán Fórum VI. évfolyam 1. szám 2012, 2-10 old.
20. Ezekről bővebben lásd Romsics Ignác (1998): Nemzet, nemzetiség és állam. Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században. Napvilág Kiadó. Budapest. 107-127. old.
21. Pándi Lajos (1997): Köztes-Európa (Térképgyűjtemény). Osiris Kiadó, Budapest. 803. old.

22. Raffay Ernő (1989): A Vajdaságtól a birodalomig. Az újkori Románia története. JATE Kiadó. Szeged. 41-44. old.
23. Diószegi István (1967): Klasszikus diplomácia, modern hatalmi politika. Gondolat Kiadó. Budapest. 273-276. old; Pándi Lajos (1997): Köztes-Európa (Térképgyűjtemény). Osiris Kiadó, Budapest. 803. old.
24. Kocsis Károly (2007): Territory and Boundaries of States. In: Kocsis, K. (eds.): South Eastern Europe in Maps. Geographical Research Institute Hungarian Academy of Sciences Budapest, 2007. 26-37 old.
25. Taylor, A.J.P. (2000): Harc a hatalomért. Európa 1848-1918. Scolar Kiadó. 311. old.
26. Erről bővebben lásd Gulyás László (2012): Küzdelem a Kárpát-medencéért. Regionalizáció és etnoregionalizmus, avagy a nemzeti és nemzetiségi kérdés területi aspektusai Magyarországon 1690-1914. Kárpátia Stúdió. Budapest. 208-216. old.
27. Raffay Ernő (2011): Balkáni birodalom. Nagy-Románia megtremtése 1866-1920. NagyMagyarország Könyvek. Budapest. 38. old.